

vem . . . , da sem na čistem . . . Ali drugače ! Ne, ne ! Gospod župnik, prihranite si vsaki trud !

Župnik : Obljubil sem . . .

Berta : Razumem. In to obljubo ste zvršili. Lahko bi mi govorili še mnogo o ljubezni, o dolžni pokorščini, o hvaležnosti, o četrtej zapovedi božji . . . Ali vidite, čemu ? Jaz to vem, sama sem že vse o tem premislila v teh dneh. O, toliko ! . . . Čudne misli so se podile v moji glavi. Tako tuje, čudne . . . Tako sem na primer mislila . . . Recite, mi gospod župnik, ali bi ne morala biti še jedna zapoved božja v krščanskem nauku ? Še jedna . . . za nas otroke . . . v naš prid . . . Ne uničuj svojih otrok sreče in ne ubijaj njihovih duš ! . . . O, gospod župnik !

Župnik : Gospodična Berta, vaše besede so pregrešne. Ne smem jih poslušati !

Berta : Ah, da ! Nečem vas žaliti, gospod župnik ! Ravno vam se imam zahvaliti . . . Ah, tako sem vam hvaležna, gospod župnik ! . . .

Župnik : Meni ? ! Zakaj ? !

Berta : Vidite, ko ste govorili ono napitnico, mi je bilo, kakor da se mi je zabliskalo pred očmi. V trenutku ste probudili, kar je spalo v moji duši, a za kar jaz nisem vedela. Mojo srečo ste mi odkrii ! Tako jasno je postalo v meni, tako jasno . . .

Župnik : Ah, moj Bog, jaz sem tega kriv ? ! . . .

Berta : Tako sem vam hvaležna, gospod župnik ! Jaz bi bila morda podlegla brez tega . . . brez te zavesti, da je nekaj v življenju . . . , da je nekaj krasnega pripravljeno zame . . . Ali zdaj ? ! Ah, tako sem jaka ! Ne upognem se ! O ne ! . . . Maksó ! Niti videla ga nisem do danes ! Niti . . . Gospod župnik, jako sem srečna !

Župnik : Kaj sem naredil ! In jaz sem obljubil vaši materi . . . In vendar . . . Jaz sedaj grem, gospodična Berta ! Kakorkoli se vaša osoda obrne, bodite srečni !

Pepi : Tako je prav, gospod župnik ! Berta, tudi jaz sem srečen !

Župnik : Z Bogom, otroci ! Jaz grem ! Morda ni prav, da molčim, ali ne morem drugače ! Z Bogom ! (Odhaja.)

Berta ga spremlja : Z Bogom, gospod župnik !

Petnajsti prizor.

Berta, Pepi.

Berta se vrne : Sreča je prišla nad me, Pepi !

Pepi : Pojdi sem, da te vidim. Nu ?

Berta : Tako sem pogumna in jaka. Ne resigniram, ne, ne ! Mlada sem in pravico imam do sreče. Pravico !

(Zagrinjalo pade.)

NOCTURNO. DEMETER. CELJE.

Noč oblačna brez zvezdâ,
misl mračna v dnu srca :

Oj, da morem, ljubica,
k tebi v mirni stan v poset,
ko mrak ovija tihi svet
in vrag slepi, in vene cvet —
Potni lasjé, motné oči,
telo drhtelo bi strasti . . .

Zaman, dan beli se zlati,
presladko ljubica še spi,
in angel poleg nje stoji
in limbar bel nad njo drži.

O DETOMORIH. NADA. TRST.

Med najgroznejše zločine spada gotovo detomor. Ako čitamo poročila o porotnih razpravah naletimo, žalibog, tudi na Slovenskem pogostoma na take žalostne slučaje, ki so pripravni, da v nas omajejo prepričanje o vrlini in nepokvarjenosti »dobrega« slovenskega naroda. Toda ne ! »Tout comprendre est tout pardonner !« Kdor razume, odpušča !

Ginljivejše še pač ni nihče opisal bridkosti »nezakonske matere«, nego naš veliki Prešeren.

„Oče so kleli, topli me,
mati nad mano jokali se ;
moji se mene sramvali so,
tuji za mano kazali so.“

Toda to bi še ne bilo najhujše gorje.
A tudi

„on, ki je sam bil ljubi moj,
on, ki je pravi oče tvoj,
šel je po svetu, Bog ve kam :
tebe in mene ga je sram! . . .“

Pa vkljub vsem težavam Prešernova »nezakonska mati« ni prišla pred sodnike, kakor Goethejeva, ter bi bil človek zares nagnjen veseliti se, poleg našega pesnika, tudi našega ljudstva.

Tako veselje pa bi bilo, kakor sem že gori namignila, šovinistična samoobmana.

Žal, da nimam na razpolago statistike o detomorih na Slovenskem, ali vsaj v Avstriji ako se pri nas za take stvari sploh kdo briga. Zanimiva bi bila na vsak način, in dalo bi se iz nje kaj naučiti. Imam pa pri rokah tako statistiko kaznilničnega ravnatelja Rüstow-a iz Wronke na Nemškem, katero hočemo v naslednjih vrsticah na kratko razmotrivati.

V šestih letih, kar je Rüstow ravnatelj ženske kaznilnice v Wronke, se je nahajalo v njegovem nadzorstvu 258 odraslih (nad 18 let starih) kaznjenk, od katerih je bilo 90, torej približno tretjinka, obsojenih zaradi detomora in podobnih zločinov. Med njimi je bilo 6 udov, tri soproge in ena zapuščena žena; velika večina, 90%, pa je bilo deklet. Polovica kaznjenk so bile služkinje, skoro vse rojene na kmetih.

O vstopu v kaznilnico vprašajo na Nemškem vsakogar, zakaj je storil zločin, zaradi katerega so ga kaznovali. Rüstow navaja te odgovore glede detomorilk. Četrtnina jih je odgovorila, da so se bale sramote, štiri (t. j. 5%) so navajale onesveščenje (omotico) o porodu, polovica — revščino. Poslednjega izgovora, po Rüstowu, sicer ni vzeti vselej doslovno; gmotne stiske so bile le malokdaj pravi vzrok, ampak mnogokrat bojazen pred očitanjem

staršev, sorodnikov, gospodarjev, prepoved, da dotičnica ne sme več v domačo hišo, groznja, da zgubi službo itd. Toda bistveno je podlaga v vseh teh slučajih vendar le gmotna negotovost, ki priča o žalostnih gospodarskih razmerah, pa tudi o nepovoljnem razmerju med starši in otroci in med uslužbenci in gospodarji.

Se manj natančen vzrok je, kakor meni Rüstow, bojazen pred sramoto. Pisatelj utemeljuje svoje menenje z dejstvom, da v krogih, iz katerih prihajajo kaznjenke v njegov zavod, v tem obziru ljudje niso posebno občutljivi, ker se n. pr. nihče ne pohujšuje nad preranimi porodi v zakonu. Sploh pa da navedbam kaznjenk ni preveč verjeti; vsaka mora na vprašanje nekaj odgovoriti in odgovarja tako, da napravi kolikor mogoče dober utis na ravnatelja. Sicer pa da je v detomorilkah mej vsemi kaznjenkami še vendar najbolj razvit čut časti in poštenosti ter je pri njih še največ izgleda, da se poboljšajo. Toliko bolj se pisatelj čudi, da je baš takim nesrečnicam po prestani kazni najtežje dobiti primerne službe. Zlasti ženske se upirajo, da bi vzele tako padlo sestro v svojo bližino. To da je sicer časten znak za dotično gospodinjo, vendar pa se ne sme iz tega čuta izcimiti farizejstvo.

Tako Rüstow. Ako gornje podatke rektificiramo na resnično vrednost, prepričamo se, da zakrivi največ detomorov strah pred negotovo bodočnostjo. Sirota mati, ki bo imela skrbeti sedaj za dva, namesto za enega, ne sme pred oči svojih starišev in sorodnikov, ako jih sploh ima; brezsrčni gospodarji jo »pravočasno« odpusté, da ne bodo imeli »sramote« v hiši; zapeljivec noče nič več vedeti o dekletu, kateremu je malo poprej prisegal — večno zvestobo. Reva stoji pred alternativo, da gladu umrje ona in otrok, ki ga še nosi pod srcem, ali pa da uniči otroka in tako reši vsaj sebi golo življenje. To je sicer strašno, a razumljivo je.

Mora li pa tako biti in ostati? Ne! Pred vsem je seveda dolžnost roditeljev in gospodarjev, da svariijo in kolikor mogoče branijo svoje hčere in služkinje, da ne zaidejo na polje lahkomišljenega ljubimkovanja. Ako pa se je zgodila nesreča, je dolžnost matere in očeta, gospodarja in gospodinje, da stoje dekletu v najtežavnejši dobi življenja na strani sè svétom in pomočjo ter da jo ohranijo pred hujšim padcem, pred zločinom. Težko je umeti, da bi se našla mati, ki bi v takem slučaju zapustila svojo nesrečno hčer. A nerazumljivo je tudi, da je na svetu še tako trdosrčnih gospodarjev in gospodinj, ki, mesto da bi skrbeli za to, da pride nesrečna služkinja v kako porodilnico, jo spode izpod strehe. Kdo jo hoče v takem položaju vzeti v službo? Naj bi gospodarji pomislili, da so kolikor toliko sokrivi nesreče, naj bi skušali popraviti svojo krivdo s tem, da skrbe za bodočnost matere in otroka.

A še važnejši faktor, ki je prvi poklican, da pride v okom strašnim zločinom detomora, imamo, in to je — država. Zakonodajstvo zadeva velik del odgovornosti, da se tolikokrat pripeti krušenje zakona po detomorih.

Ukljub novemu pravdnemu redu nima namreč v Avstriji nezakonska mati nobene moči nasproti očetu svojega otroka, dokler otrok ni na svetu; nima nikake pravice do podpore pred porodom. Ako bi tudi do zadnjega trenutka pred težko úro mogla delati in si služila kruh, po porodu je brez vsake pomoči. Če z otrokom ne umre prve dni od lakote, postavi sodišče varuha, ki ima tožiti očeta za vzdrževanje otroka. Pomisliti treba o tem, da stanuje varuh le tedaj v bivališču matere, ako je ista polnoletna; če še ni stara 24 let, postavijo njenemu otroku varuha tam, kamor je pristojna, t. j. kjer je bil doma nje oče ali pa, če je nezakonska hči, njena mati. Da taka oddaljenost znatno ovira brzo rešitev pravde, ker je vsaka zveza med materjo in varuhom

združena z dopisovanjem in s poti, — je umevno. Dokler se ne najde očeta in pravočasno ne iztoži alimentov, preide zopet več mesecev, in ves ta čas je uboga ženska brez vsake pomoči.

Takšni so avstrijski zakoni v resnici, tako jih razlagajo najvišja sodišča, in tisti, ki so hoteli uporabiti neke paragrafe našega občega državlanskega zakona v korist in varstvo mater in otrok v najkritičnejši dobi (§§ 22, 166, 269, 274), so o tem propadli.

Na Nemškem so v tem oziru mnogo na boljšem. Dotična točka nemškega zakonika se glasi: Že pred rojstvom otroka se sme na predlog matere z začasno naredbo odločiti, da ima oče takoj po rojstvu izplačati materi ali varuhu svoto, ki je potrebna za trimesečno vzdrževanje otroka; to svoto ima oče v primernem času pred porodom deponirati. V dosego take začasne odredbe ne treba dokazati nevarnosti, da bi se tirjatev zgubili.

Take zakonske določbe bi živo potrebovali tudi pri nas. Ako obvarujemo nesrečne nezakonske matere pred najhujšo gmotno silo ob času poroda, padlo bo tudi število detomorov, teh tako žalostnih znakov prosvetljene nove dobe. A dokler se ta naša želja ne izpolni, naj vsakdor, komur je to mogoče, širi pravo človekoljubnost, krščansko usmiljenost do padlih rev v krogu starišev in gospodarjev: tudi to bo koristilo.

JE-LI KAROL VELIKI — SVETNIK? LEDA. TRST.

V julijskem zvezku letošnje »Slovenke«, v polemiki s »Slovenskim učiteljem«, ki je bil v članku »važnost ženske vzgoje« postavil pristašice ženskega pokreta v isto vrsto z največjimi razuzdankami propadajočega rimskega cesarstva ter nas mej drugim dolžil, da se sramujemo dela